Het is nog niet zo lang geleden dat de Rabobank reclame maakte onder de slogan "öwned by farmers", eigendom van de boeren. Ieder dorp had nog een vestiging en lokale bestuurders bepaalden de koers van de coöperatieve bank. Als een boer nu naar de Rabobank wil gaan moet hij goed zoeken waar er een vestiging is en daarna maar hopen dat hij niet met pek en veren op de parkeerplaats eindigt.
We leven in turbulente tijden waar vanzelfsprekendheden en zekerheden onder druk staan.

Onze burgers vragen dat we ook in deze nieuwe realiteit geloofwaardig, daadkrachtig en overtuigend onze verantwoordelijkheden pakken. Het is met die gedachte in het achterhoofd dat de titel van ons coalitie akkoord “Samen Werkt” heeft. Vooral als de druk hoog en de uitdagingen groot zijn is het essentieel de samenwerking te kunnen vinden. Samen Werkt past bij Heerde: bij onze dorpen, onze verenigingen, onze ondernemers, vrijwilligers en bij inwoners die naar elkaar omzien. De meerwaarde van samenwerking wordt juist dan tastbaar wanneer er lastige keuzes moeten worden gemaakt. En juist die keuzes dienen zich nu aan.

Het college heeft ervoor gekozen met een sluitende begroting te komen die ook de steun van de provincie voor 2027 heeft. Die aanpak geeft het college de ruimte om voor 2028 en de jaren erna een solide pakket van maatregelen voor de komende jaren uit te werken binnen de kaders van de Raad. Wij vinden dat een verstandige aanpak, mits die ruimte op een verantwoorde wijze wordt gebruikt.

Vanaf 2028 worden de jaren financieel mager. Het verwachte jaarlijkse tekort wordt momenteel begroot op ruim twee miljoen euro voor de komende drie jaar. Het coalitieakkoord spreekt over de menselijke maat, sterke dorpen, goede voorzieningen en een gemeente die dicht bij haar inwoners staat. Die uitgangspunten willen we overeind houden. Heerde is geen verzameling beleidsprogramma's. Heerde bestaat uit mensen. Uit een gezin dat afhankelijk is van jeugdzorg. Uit een oudere die ondersteuning nodig heeft. Uit een vrijwilliger die de sportvereniging draaiende houdt. Uit een ondernemer die duidelijkheid nodig heeft. En uit jongeren die hier willen wonen, maar nauwelijks een betaalbare woning kunnen vinden. De vraag is daarom niet alleen wat deze coalitie wil bereiken, maar vooral: wat krijgt voorrang, waar liggen onze prioriteiten en hoe worden die prioriteiten vertaald naar de praktijk binnen een realiteit waar financieel niet alles meer kan.

De begroting van 2027 is meer dan een financieel sluitend document. Het is een basis waarop het college haar rol kan pakken om beleid te ontwikkelen dat passend is voor deze nieuwe tijd en de organisatie daarop in te passen. Het is de eerste concrete vertaling van het coalitieakkoord. Ambities zonder planning, dekking en prioriteiten zijn immers nog geen beleid. Voor de behandeling van deze begroting is dan ook terecht gevraagd om een uitvoeringsagenda bij het akkoord, een financieel overzicht van het accommodatiebeleid en een tijdige bespreking van het onderzoek naar STIP. Naast de financieel administratieve uitdaging is er ook een organisatorische opgave om onze ambtelijke organisatie goed in te richten op de eisen van de toekomst. Het zijn voorwaarden om als raad werkelijk te kunnen sturen.

Voorzitter, de financiële positie van Heerde wordt voor een belangrijk deel buiten dit huis bepaald. Ongeveer 74 procent van onze inkomsten komt van het Rijk. De verdeling van het gemeentefonds pakt voor kleine gemeenten ongunstig uit. Volgens onderzoek binnen de K80 ontvangt Heerde structureel bijna één miljoen euro minder dan op grond van een evenwichtige verdeling verwacht zou mogen worden. Dat moeten we in Den Haag luid en duidelijk blijven zeggen.

Ook al is dit geen excuus worden om in moeilijke besluiten uit te stellen, we mogen wel stellen dat Den Haag verantwoordelijk is voor een eerlijke bekostiging van gemeentelijke taken. Raad en College zijn op hun beurt weer verantwoordelijk voor een eerlijke omgang met de middelen die wij daadwerkelijk ontvangen. Bij een kleine gemeente komt een bezuiniging bovendien extra hard aan. Een grote gemeente kan soms een team verkleinen. In Heerde betekent een besparing al snel dat een voorziening, activiteit of functie helemaal verdwijnt. We gaan dan niet van tien naar acht, maar van iets naar niets. Daarom is hier de kaasschaaf maar beperkt hanteerbaar.

Eerst moet helder zijn wat onze kerntaken zijn, welke voorzieningen onmisbaar zijn en welke ambities kunnen worden aangepast, gefaseerd of uitgesteld. Daarbij zouden vijf uitgangspunten leidend moeten zijn.

1. Ten eerste: bescherm inwoners die de overheid het hardst nodig hebben. Preventie, bestaanszekerheid en tijdige ondersteuning zijn niet alleen sociaal verstandig, maar vaak ook financieel verstandig. Wie vroeg helpt, voorkomt regelmatig zwaardere en duurdere zorg. Tegelijk is het belangrijk te beseffen dat het sociaal domein de helft van het gemeente budget vraagt. Scherp kijken naar doelmatigheid, samenwerking en grip op kosten, effectiviteit en dekking zijn daarbij essentieel
2. Ten tweede: voorkom dat we structurele uitgaven betalen uit incidentele reserves. Reserves kunnen helpen om een overgang zorgvuldig vorm te geven of een tijdelijke tegenvaller op te vangen. Maar een reserve kan niet ieder jaar hetzelfde tekort betalen. Wie structurele lasten dekt met tijdelijk geld, koopt geen oplossing maar uitstel. Uitstel maakt in de regel het probleem alleen maar groter.
3. Ten derde: beoordeel iedere nieuwe ambitie op noodzaak, maatschappelijk effect en structurele betaalbaarheid. Niet elk goed idee kan tegelijk. Bij ieder voorstel moet duidelijk zijn wat het kost, wanneer het wordt uitgevoerd, welke ambtelijke capaciteit nodig is en wat we eventueel niet meer doen. Ook investeringen hebben via rente, afschrijving, onderhoud en exploitatie gevolgen voor latere begrotingen. De investering van 840.000 euro in de uitbreiding van sportpark De Eeuwlanden laat bijvoorbeeld zien dat een besluit van vandaag doorwerkt in de meerjarenbegroting. Die logica geldt ook voor nieuwe investeringsprojecten die nu onderzocht worden zoals het Berghuizer Bad.
4. Ten vierde: maak de maatschappelijke gevolgen van iedere ombuiging zichtbaar. Een bedrag op papier zegt niet wat een besluit betekent voor de bibliotheek, het onderhoud van wegen, sportverenigingen, dorpshuizen, zorg, het gevoel van veiligheid of gemeentelijke dienstverlening. De raad moet niet alleen kunnen zien hoeveel een maatregel oplevert, maar ook wie de gevolgen merkt en of het besluit later nog kan worden teruggedraaid.
5. Ten vijfde: betrek inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in een vroeg stadium. Dus voordat de keuzes zijn dichtgetimmerd. Dat is samenwerken naar gedragen besluiten. .Het betekent dat we vooraf kunnen uitleggen welke dilemma's op tafel liggen, wat de meerwaarde is, wat de gevolgen zijn, welke ruimte er bestaat voor aanpassingen. De raad bepaalt waaraan beleid moet voldoen, het college bepaalt daarop het hoe en de ambtelijke organisatie vertaalt dat naar de praktijk. Participatie is in onze definitie geen

manier om pijnlijke besluiten bij de samenleving neer te leggen. Het vraagt op alle lagen van de gemeentelijke organisatie een nieuwe manier van werken.

Voorzitter, Ook de gemeentelijke organisatie verdient een eerlijke benadering. Een kleine organisatie kan niet onbeperkt nieuwe opdrachten opstapelen. Elk beleidsvoornemen vraagt mensen, kennis en tijd. Wanneer wij als raad steeds nieuwe ambities toevoegen zonder oude taken te schrappen, creëren we een papieren werkelijkheid die medewerkers niet kunnen uitvoeren.

Daarom moet de uitvoeringsagenda niet alleen geld, maar ook uitvoeringskracht laten zien. Dat geldt eveneens voor samenwerking met andere gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Samenwerking kan kwaliteit en schaalvoordeel opleveren, maar ontslaat ons niet van de plicht kritisch te zijn op stijgende bijdragen, overhead en democratische controle. ledere euro die automatisch elders wordt uitgegeven, kan hier niet opnieuw worden besteed.

De lokale lasten vormen daarbij voor ons als Liberale Partij het sluitstuk, niet het startpunt. Een beperkte verhoging kan soms verdedigbaar zijn om essentiële voorzieningen overeind te houden. De lasten verhogen zonder eerst kritisch naar de eigen uitgaven te kijken tast het vertrouwen van de burger aan in de overheid. Andersom is beloven dat de lasten onder alle omstandigheden gelijk blijven evenmin eerlijk als essentiële voorzieningen daardoor verdwijnen. De raad moet steeds laten zien welke keuzes worden gemaakt en waarom.

Voorzitter, De magere jaren hoeven geen jaren van stilstand te worden. Schaarste kan ons dwingen scherper te kiezen, beter samen te werken en duidelijker uit te leggen wat de gemeente wel en niet kan doen. Maar dat lukt alleen als we in 2027 al handelen. Niet wanneer het tekort zich volledig heeft aangediend, maar nu - terwijl er nog ruimte is om maatregelen geleidelijk en zorgvuldig in te voeren.

Daarom moet de begroting 2027 drie dingen bevatten: een concrete uitvoeringsagenda voor het coalitieakkoord, een geloofwaardig meerjarig ombuigingspad en duidelijke momenten waarop de raad kan bijsturen. Niet alleen een sluitend jaar 2027, maar een houdbaar perspectief voor 2028, 2029 en 2030. Dat eerste moment van terugkoppeling naar de Raad zou wat de VVD betreft in het voorjaar van 2027 moeten zijn om de hoofdlijnen van de beoogde aanpak inzichtelijk te hebben.

Samen Werkt is een uitnodiging om gedragen en samen moeilijke keuzes te vertalen in heldere besluiten en beleid. Het moet een afspraak zijn om ze gezamenlijk te maken. Met een open boek, met oog voor de menselijke maat en met bescherming van wat Heerde sterk maakt. Laten we dus niet wachten tot aan het einde van ons geld nog een stuk jaar overblijft. Laten we in 2027 de koers bepalen die Heerde ook door de komende jaren heen sociaal, leefbaar en financieel gezond houdt. Dank u wel.